

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОЗИЦІЮ ЄС НА СВІТОВОМУ ТОВАРНОМУ РИНКУ

В. Л. Смєсова, д. е. н., професор, НТУ «Дніпровська політехніка», Smiesova.V.L@ntu.one, orcid.org/0000-0002-0444-4659,

М. В. Чергик, магістрант, НТУ «Дніпровська політехніка», cherhyk.ma.v@ntu.one, orcid.org/0009-0008-6615-6514,

С. О. Геращенко, к. е. н., доцент, НТУ «Дніпровська політехніка», herashchenko.s.o@ntu.one, orcid.org/0009-0007-6842-4351,

С. М. Шагоян, к. е. н., доцент, НТУ «Дніпровська політехніка», shahoian.s.m@ntu.one, orcid.org/0000-0001-6752-2143

Методологія дослідження. Результати дослідження отримано з використанням методів: абстракції – при визначенні переваг ЄС як інтеграційного об'єднання; аналізу і синтезу – при обґрунтуванні перспектив участі України у міжнародному економічному співробітництві ЄС; групування – при виділенні економічних напрямів діяльності ЄС; статистики та графічного аналізу – при оцінюванні показників міжнародної торгівлі країн ЄС та інших країн світу.

Результати. Встановлено переваги країн Європи від економічної інтеграції в рамках Європейського Союзу для захисту їх зовнішніх кордонів, національних та спільних інтересів, розширення можливостей участі на світових товарних ринках. Виявлено, що з кожним етапом економічної інтеграції країни ЄС стикалися з новими викликами економічного, соціального, політичного характеру та одночасно отримували нові перспективи для економічного розвитку. Виділено основні економічні напрями діяльності ЄС у сферах економіки, фінансово-валютних відносин; зайнятості і соціальної справедливості; інвестицій та економічного росту; конкуренції та ринку; мита та податків; регіональної підтримки країн-учасниць; інноваційного розвитку, наукових досліджень і розробок, космосу, національної безпеки та захисту кордонів. Показано, що у тісній взаємодії та завдяки згуртованості, спільному вирішенню проблем країни ЄС отримують додаткове фінансування та інвестиції.

Проведено аналіз структури доходів і витрат ЄС, виокремлено пріоритети економічного розвитку на сучасному етапі, здійснено порівняння економічних показників діяльності країн ЄС з іншим світом. Проведено моніторинг участі ЄС на світових товарних ринках, проаналізовано основні експортно-імпортні потоки, сфери і позиції країн ЄС у міжнародній торгівлі, групи торгових товарів. Виділено проблеми і перспективні напрями участі України у міждержавному співробітництві з ЄС у контексті отримання статусу кандидата на вступ до європейського інтеграційного утворення.

Новизна. У ході моніторингу економічних і соціальних ефектів функціонування ЄС як регіонального інтеграційного об'єднання виділено основні переваги та потенційні можливості країн-учасниць від економічної інтеграції в межах об'єднання. Виокремлено економічні напрями діяльності Євросоюзу з метою розвитку країн-учасниць. Встановлено перспективні напрями міжнародного співробітництва України та ЄС у сучасний період.

Практична значущість. Запропоновано перспективні шляхи розширення економічної співпраці та міждержавного співробітництва між Євросоюзом та Україною у напрямі відновлення української економіки, орієнтири реформування на шляху вступу до ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, економічна інтеграція, міжнародні економічні відносини, міжнародна торгівля країн ЄС, міжнародне співробітництво України та ЄС, регіональна інтеграція, світовий товарний ринок.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток країн світу характеризується інтенсивними змінами в економіці, торгівлі, виробництві. Економічні зрушення накладають відбиток на характер економічних зв'язків і відносин, ступінь розвитку конкуренції, можливості реалізації інтересів країн у світовому господарстві. Це стає основою для об'єднання країн з метою захисту своїх інтересів, посилення позицій на світових товарних ринках, забезпечення економічної безпеки та формування внутрішніх економічних взаємозв'язків. Одним із перспективних шляхів реалізації зазначених цілей є процес економічної інтеграції. У світовому господарстві існує багато прикладів торговельної та економічної інтеграції країн, для яких є характерними такі риси як територіальна близькість, спільні соціальні зв'язки, розвинена торгівля, взаємні інвестиції, культурні та історичні корені, спільна політика тощо. Одним із найбільш показових прикладів економічної інтеграції вважається Європейський союз, учасники якого отримали відчутні соціальні та економічні ефекти в результаті об'єднання, підтримку та посилення позицій у світовій економіці.

Європейська економічна інтеграція є феноменом у світовому просторі, оскільки охоплює значну кількість країн і територій, характеризується глибокими економічними і соціальними зв'язками між країнами-учасниками, широким спектром напрямів взаємодії, спільністю інтересів та економічних відносин. Унікальність Європейського союзу виявляється також у наявності наднаціональних органів, зосереджених на підтриманні національної та економічної безпеки всіх учасників об'єднання, захисті зовнішніх кордонів спільноти, отриманні порівняльних переваг у міжнародних економічних відносинах.

Україна нещодавно отримала статус кандидата на вступ у європейське інтеграційне об'єднання, що відкриває перспективи для розширення її позицій на європейських ринках, трансформації національного виробництва, підвищення якості товарів і послуг до європейських і світових стандартів, збільшення обсягів експорту на світові товарні ринки. У цьому контексті актуальним є обґрунтування переваг європейської економіч-

ної інтеграції, з'ясування того, як впливають ці переваги на позицію країн Європейського союзу у світовій торгівлі, як це позначається на можливостях країн-учасниць розвиватися у сучасному глобалізованому світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Представники неолібералізму, кейнсіанства, інституціоналізму почали досліджувати теоретичні аспекти економічної інтеграції ще на початку XX ст., а введення у науковий обіг самого цього терміну традиційно відносять до здобутків Шмеда Р., Кельзена Х., Шиндлера Д. Ці вчені розуміли під економічною інтеграцією передусім різноманітні об'єднання, спілки, осередки на рівні країн.

Аллі М. проводив аналіз процесу утворення регіональних об'єднань, переваг, які при цьому отримують країни, що об'єднуються, можливостей вільного руху факторів виробництва, товарів і послуг в межах даних об'єднань, а також їх втрат унаслідок меншої економічної взаємодії з країнами, що не входять до інтеграційних утворень.

Сучасні українські і зарубіжні економісти сформували декілька методологічних підходів до трактування і розуміння сутності економічної інтеграції, згідно яких її визначають як: процес (взаємопроникнення, господарського об'єднання, регіонального зближення, відтворення, багатосторонньої взаємодії), зокрема, Кваша С., Файчук О., Файчук О. [1]; результат об'єднання країн в єдиний економічний комплекс та єдину економічну систему – Резніков В. [2]; явище, що характеризується відсутністю дискримінації відносно третіх країн, а також як економічну категорію, що відображає економічні відносини регіонального об'єднання на міжнародному, внутрішньому та зовнішньому рівнях – Андерсон Х [3]; одночасно і як процес, і як результат взаємодії та утворення взаємозв'язків між країнами – Ходжес М., Уоллас У. [4].

Предметно економічну інтеграцію країн ЄС досліджували такі науковці як Г. Шамборовський, А. Пожар, що розглядали можливості, здобутки та виклики на шляху вступу України до ЄС, а також виявили слабкі місця та проблеми, які потрібно вирішити Україні, щоб стати повноправним

членом європейської спільноти [5; 6]. І. Посохов, В. Дюжев, Д. Гусарова у своїй роботі проаналізували підходи до розуміння вченими-економістами даного поняття та визначили сутність категорії «міжнародна економічна інтеграція», передумови для формування інтеграційних об'єднань, проаналізували економічні результати діяльності ЄС [7]. Лизун М, Віталішова К., Борсекова К. вектор дослідження спрямували на торгово-економічні зв'язки, експортно-імпорتنі потоки країн Європейського Союзу, необхідність забезпечення національної безпеки країн-учасниць у зв'язку з війною в Україні [8].

Одночасно з цим більш ґрунтовного аналізу потребує дослідження основних економічних напрямів діяльності Європейського союзу з метою захисту інтересів країн-учасниць та забезпечення їх економічної безпеки, проведення дослідження трансформацій, що відбулися у торгівельній діяльності ЄС на світовому товарному ринку проблем і викликів, з якими стикається Євросоюз як інтеграційне утворення в період війни в Україні.

Формулювання мети статті. Метою статті є обґрунтування основних напрямів економічної діяльності ЄС; аналіз позиції країн ЄС на світовому товарному ринку та її зв'язку з рівнем розвитку економічної інтеграції у спільноті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейський Союз відіграє ключову роль у світовій економіці та в економіці України. Якщо дати коротку характеристику даному об'єднанню, то воно представляє собою економіко-політичний союз, що включає в себе 27 європейських країн і є одним із трьох «китів» світової економіки. Це об'єднання пройшло такі етапи міжнародної економічної інтеграції як формування спільного ринку, його розвиток до валютного та економічного союзу.

ЄС визначає вектор міжнародних економічних відносин країн-учасниць, займаючи одні з найкращих позицій у світі за всіма видами міжнародної економічної діяльності. ЄС є лідером у міжнародній торгівлі, приймає активну участь у міжнародних фінансових та інвестиційних відносинах, має високі позиції на міжнародному ринку технологій,

забезпечив можливості для безвізового пересування громадян ЄС на території угруповання, а також безмитний перетин кордонів товарами і ресурсами для країн-членів.

ЄС впливає не тільки на всі форми економічних відносин країн, що входять до даного союзу, але і на економічні відносини з іншими країнами світу, які є учасниками світового господарства та взаємодіють у глобальному економічному середовищі. Цей союз сприяє обміну знаннями та інформацією, налагодженню тісних економічних зв'язків між країнами, поглибленню глобалізаційних процесів, а також розвиває міжнародну економічну інтеграцію та поглиблює міжнародний поділ праці.

Країни-члени ЄС, що входили в інтеграційне об'єднання з моменту його заснування і до 2013 р., представлені нами на рис. 1. Попередниками і відповідно засновниками ЄС стали Європейське співтовариство з вугілля та сталі, а потім вже – Європейське економічне співтовариство. Вважається, що ЄС почав відлік свого існування з 1958 р. Еволюція та розширення ЄС включали 7 етапів, представлені нами на рис. 1, зокрема, у 1973 р., 1981 р., 1986 р., 1995р., 2004 р., 2007 р. та у 2013 р. І наразі до союзу входить 27 країн (у 2020 р. зі складу ЄС вийшла Великобританія). Кандидатами для вступу в ЄС є Македонія, Туреччина, Чорногорія, Україна. Обґрунтовуючи переваги країн ЄС, що входять до регіонального інтеграційного об'єднання, необхідно зазначити, що завдяки формуванню єдиного економічного середовища країни-учасниці Європейського Союзу отримали :

1) потужний людський потенціал – чисельність населення об'єднання перевищує 450 млн осіб, союз продовжує розширюватися та збільшився з 1958 р. з 6 до 27 країн світу на сьогодні;

2) економічний потенціал – виробляє 20% світового ВВП, за внеском у світову економіку відповідає таким економікам як США та Китай;

3) валютний потенціал – валюта євро є єдиною валютою, якою користуються 19 країн та 340 млн осіб у ЄС, характеризується високою конвертованістю та надійністю;

4) культурний потенціал – реалізує та просуває європейські цінності у світовому

Засновники ЄС	1973 р.	1981	1986	1995	2004	2007	2013
Франція	Франція	Франція	Франція	Франція	Франція	Франція	Франція
ФРН	ФРН	ФРН	ФРН	Німеччина	Німеччина	Німеччина	Німеччина
Італія	Італія	Італія	Італія	Італія	Італія	Італія	Італія
Нідерланди	Нідерланди	Нідерланди	Нідерланди	Нідерланди	Нідерланди	Нідерланди	Нідерланди
Бельгія	Бельгія	Бельгія	Бельгія	Бельгія	Бельгія	Бельгія	Бельгія
Люксембург	Люксембург	Люксембург	Люксембург	Люксембург	Люксембург	Люксембург	Люксембург
	Великобританія	Великобританія	Великобританія	Великобританія	Великобританія	Великобританія	Великобританія
	Ірландія	Ірландія	Ірландія	Ірландія	Ірландія	Ірландія	Ірландія
	Данія	Данія	Данія	Данія	Данія	Данія	Данія
	Греція	Греція	Греція	Греція	Греція	Греція	Греція
		Португалія	Португалія	Португалія	Португалія	Португалія	Португалія
		Іспанія	Іспанія	Іспанія	Іспанія	Іспанія	Іспанія
			Австрія	Австрія	Австрія	Австрія	Австрія
			Фінляндія	Фінляндія	Фінляндія	Фінляндія	Фінляндія
			Швеція	Швеція	Швеція	Швеція	Швеція
				Латвія	Латвія	Латвія	Латвія
				Литва	Литва	Литва	Литва
				Естонія	Естонія	Естонія	Естонія
				Мальта	Мальта	Мальта	Мальта
				Польща	Польща	Польща	Польща
				Словаччина	Словаччина	Словаччина	Словаччина
				Словенія	Словенія	Словенія	Словенія
				Чехія	Чехія	Чехія	Чехія
				Угорщина	Угорщина	Угорщина	Угорщина
				Кіпр	Кіпр	Кіпр	Кіпр
					Болгарія	Болгарія	Болгарія
					Румунія	Румунія	Румунія
							Хорватія

Рис. 1. Етапи розширення Європейського Союзу

Джерело: складено авторами за [9]

господарстві, дотримується гуманітарних принципів і принципів стійкого економічного розвитку;

5) політичний потенціал – забезпечує оборонну, правову і соціально-економічну

безпеку, може використовувати потенціал НАТО, спільна зовнішня політика спрямована на співробітництво з багатьма країнами світу і налагодження тісних зовнішніх зв'язків;

Рис. 2. Економічні напрями діяльності Євросоюзу

Джерело: складено авторами за [11]

6) інституційний потенціал – функціонує багато міжнародних організацій та інституцій, заключено комплекс міжнародних угод з країнами світового господарства та інтеграційними об'єднаннями, дотримується політика сусідства та реалізується стратегія «ефективної багатосторонності»;

7) торгівельний потенціал – є лідером на світових ринках, створюючи близько 20% світового експорту [10].

Глобальною метою ЄС є підвищення конкурентоспроможності у глобальному середовищі, охорона довкілля, покращення економічної і соціальної сфери життя населення. Економічна мета функціонування Євросоюзу передбачає досягнення високих темпів економічного росту та соціально-економічного розвитку для всіх країн, що входять до його складу, об'єднання можливостей та спільних зусиль для підвищення свого добробуту і забезпечення національної безпеки [11].

Тому ЄС виступає цілісною економічною системою, в якій відбувається взаємодія між країнами-учасницями в сфері економіки, політики, суспільства, правових відносин щодо реалізації їх спільних інтересів, а також захисту національних інтересів, кордонів країн-учасниць, укріплення позицій на міжнародних ринках товарів та послуг.

За інституціональною структурою ЄС включає наднаціональні, національні, а також субнаціональні органи та інститути, що виконують чітко визначені функції в межах своїх повноважень. Наднаціональні інституції, дотримуючись права суверенності і незалежності країн-учасниць, наділені певними функціями щодо прийняття спільних рішень, які спрямовані на вирішення наявних проблем та задоволення потреб кожної із країн-членів.

На основі проведення аналізу сфер і напрямів економічної діяльності ЄС, які реалізуються на сучасному етапі, нами виділені найбільш значимі і важливі для ефективно економічної інтеграції, згруповані за такими напрямками як: економіка, фінанси та валютні відносини; зайнятість і соціальна справедливість; інвестиції та економічний ріст; ринок і конкуренція; мито і податки; регіональна підтримка; інновації, наукові дослідження, космос (рис. 2).

В економічній сфері ЄС вирішує проблеми щодо економічної політики, розвитку та інвестицій, зайнятості, соціальної справедливості та захисту населення, розвитку конкуренції та єдиного європейського ринку, податкового тягаря, митних бар'єрів, фінансових, валютних та інвестиційних відносин, інновацій та наукових досліджень, регіональної політики, освоєння космічного простору, захисту учасників ринку, у т. ч. споживачів (рис. 2).

Євросоюз активно розвивається, приєднуючи до себе нових членів та розширюючись в європейському просторі, збільшуючи свої доходи і витрати на фінансування країн-учасниць (рис. 3). У 2022 р. доходи ЄС склали 245264,81 млн євро, збільшившись в 2,65 рази порівняно з 2000 р., а видатки – 243320,65 млн євро, тобто зросли в 2,92 рази відповідно.

Однак для розвитку ЄС були також характерні періоди падіння і значного росту. Найвищі темпи зростання доходів ЄС були зафіксовані у 2021–2022 рр., коли цей показник склав 37,46% (рис. 4).

Від'ємні темпи зростання доходів спостерігалися в Євросоюзі у 2002–2003 рр. (–2,06%), у 2008–2009 рр. (–3,26%), у 2013–2014 (–3,72%), у 2016–2017 рр. (3,52%). Це відбувалося на фоні фінансових криз, загострення геополітичної ситуації в Україні, посилення впливу Китаю на світові товарні ринки та загальну політичну ситуацію у глобальному середовищі. Найбільші темпи зростання витрат були в Євросоюзі у 2020–2021 рр. (31,55%), а періодами падіння витрат до від'ємного рівня були 2000–2001 рр. (–4,15%) та 2015–2016 рр. (–6,08%).

За своєю структурою витрати ЄС неоднорідні. Кошти витрачаються як на управління та державне управління в ЄС, підтримання безпеки й оборони, соціальні програми, регулювання міграції та перетину кордонів (рис. 5). Крім того, витрати спрямовувалися на захист природи і навколишнього середовища, сусідське партнерство, а також розвиток солідарності всередині та за межами ЄС.

У 2022 році витрати Союзу спрямовувалися найбільшою мірою на такі напрями як згуртованість, стійкість і цінності (52,02% від загальної суми витрат), підтри-

мання стану природних ресурсів та навколишнього середовища (23,95%), а також на

розвиток Єдиного ринку, інновації та цифрові технології (10,35%) (рис. 5).

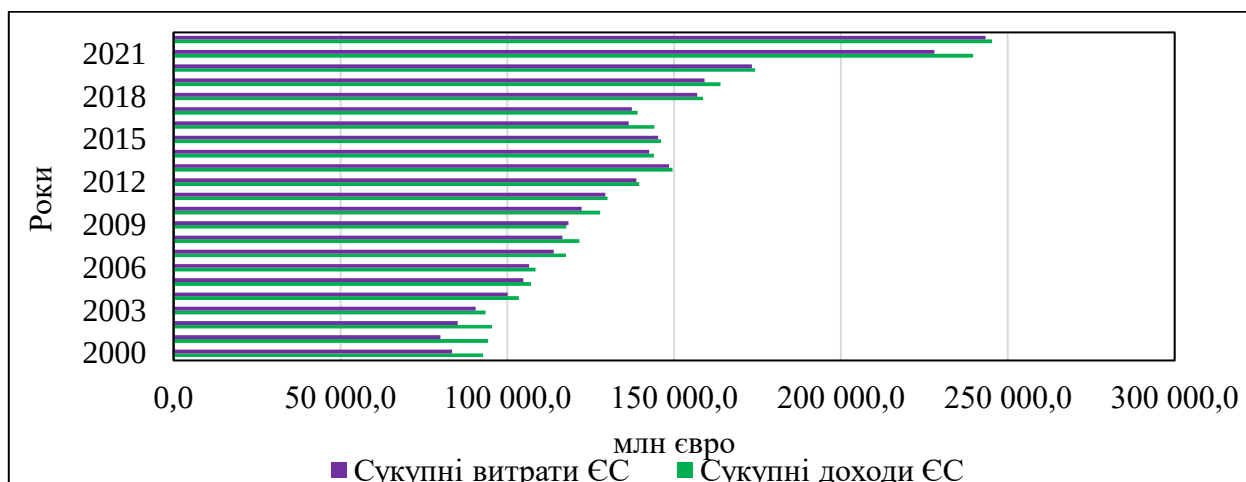

Рис. 3 Сукупні доходи і витрати ЄС у 2000–2022 рр., млн євро
Джерело: побудовано авторами на основі [12]

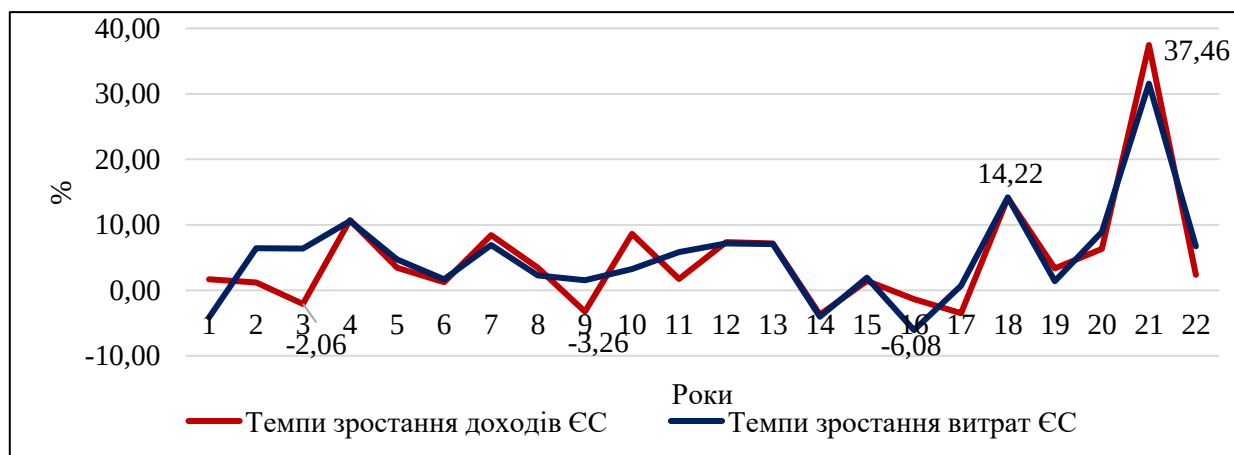

Рис. 4. Темпи зростання доходів і витрат ЄС у 2000–2022 рр., %
Джерело: побудовано авторами на основі [12]

Рис. 5. Структура витрат Євросоюзу у 2022 р., %
Джерело: побудовано авторами на основі [12]

Центром економіки Євросоюзу є єдиний ринок, який не тільки забезпечує відміну квот та митних тарифів, інших економічних бар'єрів, нетарифних обмежень для країн-учасниць, що було впроваджено на етапі митного союзу, але і вільний рух товарів, послуг, праці та капіталу.

Виступаючи найбільшим у світі торговельним угрупованням та найбільшим єдиним ринком у світі, ЄС спрямовує свої дії на реалізацію свого основного принципу – відкритості, причому відкритості не тільки на рівні свого блоку, але і в усьому світі. Це стає основою для розширення участі ЄС на світових товарних ринках, розвитку міжнародних економічних відносин з третіми країнами.

ВВП у Європейському союзі у 2022 році склав 16641 млрд \$ США, показник ВВП на душу населення – 33962 млн євро, а торговельний баланс відповідно склав 4932 млрд євро або 5232 млрд \$ США [13].

Позиції ЄС у світовій торгівлі дуже вагомі, причому це стосується як експорту, так і імпорту товарів на міжнародному ринку. За обсягами експорту товарів ЄС займає 2 місце в світі, поступаючись на цьому ринку

тільки Китаю.

На третьому та четвертому місцях відповідно розташувалися США та Японія. Обсяги експорту товарів ЄС постійно коливалися протягом 2012–2022 рр., що було пов'язано з пандемією Covid-19, яка зумовила зниження частки ЄС у світі у 2020–2021 рр. до 14,4%, і також у 2022 р., що було пов'язано з геополітичним загостренням відносин та початком війни росії проти України. В результаті цього цей показник досягнув у 2022 році 2581 блн \$ США або 13,4 % від світового обсягу (табл. 1) [13]. Не зважаючи на це, ЄС залишається на другому місці в світі та має значні перспективи щодо покращення своїх позицій.

За імпортом товарів ЄС також знаходиться на другому місці в світі після найбільшого лідера – США (табл. 2). Третю та четверту позиції займають Китай та Японія відповідно. У 2021–2022 рр. частка ЄС у світовому імпорті товарів збільшувалася і досягла 15,1% у 2022 році, причому приріст імпорту у 2012–2022 рр. склав більше 75% [13].

Таблиця 1

Експорт товарів ЄС на міжнародний ринок товарів

	2012	2017	2020	2021	2022
Блн \$ США					
Увесь світ	11 921	12 697	12 357	15 224	19 240
Країни ЄС	1 779	2 004	1 941	2 189	2 581
США	1 202	1 368	1 253	1 483	1 960
Китай	1 596	2 018	2 275	2 848	3 423
Японія	622	618	559	639	709
Частка у сукупному обсязі світового експорту, %					
Увесь світ	100	100	100	100	100
Країни ЄС	14,9	15,8	15,7	14,4	13,4
США	10,1	10,8	10,1	9,7	10,2
Китай	13,4	15,9	18,4	18,7	17,8
Японія	5,2	4,9	4,5	4,2	3,7

Джерело: складено і розраховано авторами за [13]

Тобто у 2012–2022 рр. для Європейського Союзу була характерною тенденція переважання імпорту товарів зі світової економіки над експортом, однак при цьому ЄС не втрачав свої лідерські позиції і стабільно

знаходився на другому місці в світі.

Згідно даних Євростату станом на лютий 2024 року порівняно з лютим 2023 року міжнародна торгівля ЄС мала профіцит на рівні 23,6 млрд євро. [14].

Одночасно за сукупними обсягами торгівлі товарами та послугами у світі ЄС випереджає інших країн-лідерів, про що свідчить збільшення їх частки на цьому ринку з 15,7% у 2012 р. до 16,2% у 2022 р. Для порівняння – рівень цього показника для Китаю на даному ринку у досліджуваному періоді збільшився з 11,3% до 13,8%, для США – з 12,9% до

13,2%, для Японії – 5,2 % до 4,1% відповідно.

Результати проведеного нами аналізу товарної структури міжнародної торгівлі ЄС свідчать, що серед основних торгуємих товарів виділяються такі їх групи як машини і транспортні засоби, хімічна продукція, інші промислові товари, енергетичні ресурси, їжа та напої, сировина.

Таблиця 2

Імпорт товарів ЄС на міжнародному ринку товарів

	2012	2017	2020	2021	2022
млн \$ США					
Увесь світ	12 111	12 916	12 566	15 453	19 844
Країни ЄС	1 705	1 774	1 720	2 127	2 987
США	1 771	2 074	2 046	2 394	3 083
Китай	1 415	1 622	1 804	2 265	2 579
Японія	690	594	553	650	852
Частка у сукупному обсязі світового імпорту, %					
Увесь світ	100	100	100	100	100
Країни ЄС	14,1	13,7	13,7	13,8	15,1
США	14,6	16,1	16,3	15,5	15,5
Китай	11,7	12,6	14,4	14,7	13,0
Японія	5,7	4,6	4,4	4,2	4,3

Джерело: складено і розраховано авторами за [13]

За такою групою як машини і транспорт у 2023-2024 рр. спостерігається позитивне сальдо торгівельного балансу на рівні 24,6%, за хімічною продукцією – 17,4%, а по енергетичним товарам та сировині – навпаки – від’ємне сальдо на рівні (–28,2%) та (–%) відповідно.

Основними торговими партнерами ЄС є такі країни як США, Великобританія, Швейцарія, Китай, Туреччина, Норвегія, Японія, Індія, Мексика, Південна Корея.

Таким чином, Євросоюз є одним із найбільших світових економічних лідерів, активним учасником міжнародної торгівлі та інвестиційних операцій. ЄС спрямовує свою діяльність на поглиблення взаємозв’язків між країнами-учасницями та іншим світом, налагодження сусідського партнерства, розширення єдиного ринку,

реалізацію цілей сталого розвитку, фінансування програм розвитку та підтримки галузей та економіки країн-членів.

Міжнародне економічне співробітництво між Україною та ЄС є основою для інтенсивного економічного розвитку нашої країни, розширення спільного виробництва, міжнародної торгівлі, залучення зовнішніх інвестиційних і кредитних ресурсів, використання європейських технологій і результатів наукових досліджень, реалізації спільних програм, вирішення проблем міграції робочої сили та вимушеної міграції з України унаслідок війни.

У торговельному партнерстві України та ЄС відбувся процес розширення торгівельних операцій з країнами Євросоюзу, навіть в умовах війни та обмежень, які існують в логістиці торговельних відносин.

Станом на кінець 2022 р. торгівля України з ЄС складала 55,2% від її загального обсягу, а у 2023 р. цей показник зріс до 56% [15]. Для Євросоюзу Україна також є важливим партнером по експорту, займаючи сімнадцяте місце по обсягам експорту ЄС, та імпорту (п'ятнадцяте місце серед усіх торговельних партнерів ЄС відповідно).

Україна мала позитивне сальдо торгового балансу у 2022 р. на рівні 0,9 млрд \$ США, а у 2023 році сальдо було від'ємним та складало (-9,1) млрд \$ США. При цьому експортні операції у 2022 році збільшилися на 4,1% і обсяги експорту склали відповідно 27,9 млрд \$ США, а вже у 2023 році вони зменшилися на 16,1% з показниками експорту на рівні 23,4 млрд \$ США. Відповідно для імпорту була характерною протилежна тенденція – його обсяги впали у 2022 році на 6,7% та дорівнювали 27 млрд \$ США, а у 2023 р. навпаки – збільшилися на 20,5% та становили відповідно 32,5 млрд \$ США [15].

Відповідно зовнішньоторговельний оборот у 2022 р. впав на 1,5% до 54,9 млрд \$ США, а у 2023 р. підвищився на 1,9% до 55,9 млрд \$ США. [15]

Такі тенденції пов'язані з тим, що до розблокування морського торговельного шляху з України транспортування товарів через ЄС було по суті єдиним кордоном та напрямом для руху товарів. У кінці 2023 р., коли порти почали працювати і відновилося перевезення товарів через морську інфраструктуру, ситуація почала дещо змінюватися і частина ресурсів і товарів почала перевозитися через морський транспорт.

До початку війни і до отримання кандидата до вступу в ЄС український бізнес використовував переваги від участі України в зоні вільної торгівлі з ЄС, переважно поставляючи на експорт сировину для європейських концернів та імпортуючи готову продукцію країн Європи. На основі налагодження співпраці українських підприємств з країнами ЄС відбулося розширення економічних відносин в сфері виробництва товарів, завдяки чому українські компанії поступово стали включатися в ланцюги доданої вартості європейських компаній як постачальники комплектуючих для їх готової продукції. З початком війни ці ланцюги було розірвано у зв'язку з тим, що багато укра-

їнських підприємств постраждали, звузили сферу своєї діяльності, перемістили свої підприємства або взагалі припинили свою діяльність. Зокрема, європейські концерни BMW та Volkswagen призупинили своє виробництво, тому що постачальники їх електроніки та комплектуючих для автомобілів з України зупинили поставки [16]. Але вже у 2023 р. багато торговельних економічних зв'язків Україна-ЄС було відновлено та сформовано нові ланцюги взаємодії.

На наш погляд, перспективними шляхами розвитку економічної співпраці між Україною та ЄС у напрямі відновлення економіки України є: 1) зміна, модернізація та перезапуск діяльності інститутів державної, місцевої (регіональної) влади, судових і правоохоронних органів; 2) відновлення України через будівництво зруйнованих об'єктів інфраструктури, у т.ч. критично важливих; 3) реалізація програм цифровізації державних послуг та оцифровування економічної діяльності в Україні, стимулювання розвитку малих і середніх підприємств, створення конкурентного середовища; 4) розширення торгівлі товарами та послугами між Україною та ЄС, створення економічних засад для виходу України на світові товарні ринки та випуск високоякісної продукції за європейськими стандартами; 5) здійснення економічних і структурних реформ, визначених у напрямі інтеграції до Європейського Союзу відповідно до Порядку денного до 2030 року та Структурного порядку денного.

Висновки. Таким чином, на сучасному етапі європейська економічна інтеграція сприяє досягненню її країнами-учасницями вагомих економічних результатів у всіх сферах і напрямках економічної діяльності. Існування єдиного економічного простору сприяє налагодженню внутрішніх економічних зв'язків між країнами, ефективному використанню наявних ресурсів, захисту національних інтересів, створенню засад для національної, економічної, інвестиційної, транспортної безпеки.

З іншого боку, економічний союз став основою для покращення позиції ЄС у міжнародній торгівлі та розширення його участі на світовому товарному ринку. Значні здобутки країн ЄС в сфері виробництва високо-

якісної продукції, яка відповідає світовим стандартам, застосування інноваційних технологій і ресурсів, нових методів управління та організації виробництва стали основою для розширення виробництва і продажів високотехнологічної продукції, розвитку промисловості і сільського господарства, фінансових і туристичних послуг. Завдяки цьому країни ЄС мають значні конкурентні переваги на світовому товарному ринку, використовуючи можливості для залучення факторів виробництва усіх країн, що є учасниками інтеграційного об'єднання.

З початком війни в Україні країни ЄС стикнулися з новими економічними, соціальними, політичними, культурними викликами, які вимагали негайного вирішення, перебудови товарної структури, а також внутрішніх та міжнародних економічних відносин. Однак час показав, що ці проблеми можна подолати завдяки скоординованій взаємодії європейських країн, диверсифікації ринків, формування нових можливостей, спрямування зусиль на нівелювання зовнішніх і внутрішніх загроз, реалізацію економічних інтересів, захист зовнішніх кордонів, а також створення безпечного середовища в межах інтеграційного об'єднання.

Література

1. Кваша С.М., Файчук О.М., Файчук О.В. Європейська економічна інтеграція: навчальний посібник. Київ: НУБіП, 2019. URL: <https://dglb.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/480625c2-1853-4a1d-b657-74c203ebafd6/content>.
2. Резніков В.В. Державна політика у сфері європейської інтеграції України: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: «Діса плюс», 2020. 364 с.
3. Anderson H. International Market Entry and Expansion Via Independent or Integrated Channels of Distribution. *Journal of Marketing*. 1987. Vol. 51. No. 1. PP. 71–82. <https://doi.org/10.2307/1251145/>
4. Wallace W. The Dynamics of European Integration. L.: Royal Institute of International Affairs, 1990. 308 p.
5. Шамборовський, Г. Здобутки, проблеми та завдання України на шляху вступу до Європейського союзу. *Grail of Science*. 2024. № 39. С. 99–107. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.10.05.2024.012>.
6. Пожар А., Пантелеймоненко А. Перспективи та проблеми європейської інтеграції України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-43>
7. Посохов І. Дюжев В., Гусарова Д. Поняття економічної інтеграції та її основні характеристики. *Економіка, фінанси, право*. 2024. № 6. Doi:

<https://doi.org/10.37634/efp.2024.6.5>.

8. Лизун М., Віталішова К., Борсекова К. Трансформація торговельних потоків між ЄС та Україною в умовах посилення ризиків безпеки. *Журнал європейської економіки*. 2024. Том 23. № 2(89). С. 307–320.

<https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1757>.

9. European Union. (2024). EU countries. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries_en?prefLang=uk.

10. Копійка В.В., Маковський С.О., Миронова М.А. Європейський союз у мінливому світі: монографія, К.: О. Зень, 2022. 219 с. URL: https://e-learning.iir.edu.ua/pluginfile.php/5230/mod_book/chapter/1110/EU%20in%20a%20Changing%20World_monographia.pdf.

11. European Commission. (2024). The European Union. What it is and what it does. URL: <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/en/index.html>

12. European Commission. (2024). EU spending and revenue 2021–2027. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/spending-and-revenue_en.

13. European Commission. (2023). Directorate-General for Trade, DG Trade statistical guide – August 2023. Publications Office of the European Union. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2781/378610>.

14. Eurostat. (2024). Database. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>.

15. Міністерство економіки України. (2024). Бюлетень поточного стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2023 році. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ae131754-36dc-4e6f-9a8f-89e872b8b451&title=BiuletenPotocznegoStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas>

16. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. № 1–2. С. 187–188. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf.

References

1. Kvasha, S.M., Faychuk, O.M., & Faychuk, O.V. (2019). Yevropeyska ekonomichna intehtratsiia. Kyiv: NUBiP. Retrieved from <https://dglb.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/480625c2-1853-4a1d-b657-74c203ebafd6/content>.
2. Rieznikov, V.V. (2020). Derzhavna polityka u sferi yevropeiskoi intehtratsii Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka. Kharkiv: Disa plus.
3. Anderson, H. (1987). International Market Entry and Expansion Via Independent or Integrated Channels of Distribution. *Journal of Marketing*, Vol. 51, 1, 71–82. <https://doi.org/10.2307/1251145/>
4. Wallace, W. (1990). The Dynamics of European Integration. L., Royal Institute of International Affairs.
5. Shamborovskyi, H. (2024). Zdobutky, problemy ta zavdannia Ukrainy na shliakh vstupu do Yevro-

peiskoho soiuzu. Grail of Science, (39), 99-107. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.10.05.2024.012>.

6. Pozhar, A. & Panteleimonenko, A. (2024). Perspektyvy ta problemy yevropeiskoi intehtatsii Ukrainy. Ekonomika ta suspilstvo, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-43>.

7. Posokhov, I. Diuzhev, V., & Husarova, D. (2024). Poniattia ekonomichnoi intehtatsii ta yii osnovni kharakterystyky. Ekonomika, finansy, parvo, (6). Doi: <https://doi.org/10.37634/efp.2024.6.5>.

8. Lyzun, M., Vitalishova, K., & Borsekova, K. (2024). Transformatsiia torhovelynykh potokiv mizh YeS ta Ukrainoiu v umovakh posylennia ryzykiv bezpeky. Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky. Tom 23, 2 (89), 307-320. Retrieved from <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1757>.

9. European Union. (2024). EU countries. Retrieved from https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries_en?prefLang=uk.

10. Kopyka, V.V., Makovskyi, S.O., & Myronova, M.A. (2022). Yevropeiskyi soiuz u minlyvomu sviti. Kyiv: O. Zen. Retrieved from https://e-learning.iir.edu.ua/pluginfile.php/5230/mod_book/chapter/1110/EU%20in%20a%20Changing%20World_monographia.pdf.

11. European Commission. (2024). The European Union. What it is and what it does. Retrieved from <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/en/index.html>.

12. European Commission. (2024). EU spending and revenue 2021-2027. Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/spending-and-revenue_en.

13. European Commission. (2023). Directorate-General for Trade, DG Trade statistical guide – August 2023. Publications Office of the European Union. Retrieved from <https://data.europa.eu/doi/10.2781/378610>.

14. Eurostat. (2024). Database. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>.

15. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. (2024). Biuleten potochnoho stanu torhovelynykh vidnosyn mizh Ukrainoiu ta YeS u 2023 rotsi. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ae131754-36dc-4e6f-9a8f-89e872b8b451&title=BiuletenPotochnogoStanuTorgovelynykhVidnosynMizhUkrainoiuTas>.

16. Ukrainskyi tsentr ekonomichnykh i politychnykh doslidzhen imeni Oleksandra Razumkova. (2022). Ukraina na shliakhu do YeS: realii i perspektyvy. Natsionalna bezpeka i oborona, 1-2, 187-188. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf. Україна на шляху до YeS: realii i perspektyvy. Natsionalna bezpeka i oborona, 1-2, 187-188. Retrieved from https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf.

ECONOMIC INTEGRATION OF EUROPEAN COUNTRIES AND ITS IMPACT ON THE POSITION OF THE EU ON THE WORLD COMMODITY MARKET

V. L. Smiesova, D.E., Full Professor, Dnipro University of Technology,

M. V. Cherhyk, Master student, Dnipro University of Technology,

S. O. Herashchenko, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Dnipro University of Technology,

S. M. Shahoian, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Dnipro University of Technology

Methods. The results of the study were obtained using the following methods: abstraction – in determining the advantages of the EU as an integration association; analysis and synthesis – in substantiating the prospects for Ukraine's participation in the EU's international economic cooperation; grouping – in identifying the economic areas of the EU's activities; statistics and graphical analysis – in assessing the indicators of international trade between the EU and other countries of the world.

Results. The article identifies the benefits of economic integration within the European Union for the protection of European countries' external borders, national and common interests, and expansion of opportunities for participation in global commodity markets. It is found that with each stage of economic integration, EU countries faced new economic, social, and political challenges and at the same time received new prospects for economic development. The article highlights the main economic areas of EU activity in the areas of economy, financial and monetary relations; employment and social justice; investment and economic growth; competition and market; customs and taxes; regional support of member states; innovative development, research and development, space, national security and border protection. It is shown that in close cooperation and due to cohesion, joint problem-solving, the EU countries receive additional funding and investments, have significant comparative advantages, and expand their spheres of influence on the world stage.

The authors analyzed the structure of EU revenues and expenditures, highlight the priorities

of economic development at the present stage, and compare the economic performance of EU countries with the rest of the world. The authors monitored the EU's participation in global commodity markets, analyzed the main export and import flows, areas and positions of the EU countries in international trade, and groups of traded goods. The problems and promising directions of Ukraine's participation in interstate cooperation with the EU in the context of obtaining the status of a candidate for accession to the European integration organization are highlighted.

Novelty. In the course of monitoring the economic and social effects of the EU's functioning as a regional integration association, the main advantages and potential opportunities of the member states from economic integration within the association are highlighted. The economic directions of the EU's activities for the development of the member states are highlighted. The author identifies promising areas of international cooperation between Ukraine and the EU in the modern period.

Practical value. The authors propose promising ways to expand economic cooperation and interstate cooperation between the European Union and Ukraine in the direction of restoring the Ukrainian economy, as well as guidelines for reforms on the path to EU accession.

Keywords: European Union, economic integration, international economic relations, international trade of the EU countries, international cooperation between Ukraine and the EU, regional integration, world commodity market.

Надійшла до редакції 22.01.25 р.